

« մայր կուսից վանականաց » կամ զոյսի
կամ տեսոչ՝ իսկ կուսանք իրարու քյոյը
մակիլը կու տան Յ, ինչպէս արք ալ
եղբայր կը կոչուէին. « Եղբայր զեղբայր
տրդորեկով » և այլ Յ:

իսկ ընդհանուրին սովորական կոչումն է կուսանք, գործածուած շատերէն⁴, և թիւ անզամ կոյս⁵. ինչպէս և հաւատառորդ⁶, կամ հաւատացեալը⁷, ծագած առաքելական բացատրութենէն՝ որ հաւատք բառով կը սահմանէ նոյն վիճակը⁸, և զոր կը կրկնէ Ազաթանգեղոս ևս⁹: Փաւաստոս կը զատէ իրարմէ «կուսանք և հաւատացեալը»¹⁰, առաջնովն իմանալով անոնց աղջկութեան հանգամանըը կրօնաւորութեան հետ, և երկրորդով՝ նոյն կեանքն ընտրող ոչ կուսանքը. և յետոյ երկու կոչումները հոմանշաբար կը զուգէ մի և նոյն անձանց վրայ. «զկուսանք հաւատացեալու»¹¹:

Կուսաստանաց մօտ անպակաս են քաշանայք, անոնց հոգերը պիտոյից համար։ Այսպէս բայց նկարազբին խորհնացւոյն, չոփիսիմեանց ցով՝ երը ի Վարագ էին՝ կը բնակին երկու քահանայք, որոնց ուրբաթէ ուրբաթ կը մատուցանէին պատարագը և կը հաղորդէին կուսանըը¹²։

կ. Քահանայք կը բնակին կուսաստանին մօտ, բայց ոչ մէջը. որովհետեւ կուսանցաց գոյութենէն ի վեր կայ Քահարանի դրութիւնը. այս ինքն արգելքը կուսանց դուրս ելնելուն և կամ օտարաց՝ մանաւանդ արանց՝ ներս մտնելուն: Այս կանոնը հաստատուած էր պահումեան կուսաստանց մէջ¹³: Քահանայն միայն կը մտնէր հոգեռոր պաշտամանց համար: Թէկ բացառութիւններ ալ կը լինէին երրեմն՝ սրբութեամբ հոչակեալ վանականաց¹⁴:

ինչպէս կը պատմուի Դանիէլ ճգնաւորի համար, որ անզամ մը կը զիշերէ կուսանցի մը մէջ, ուր և ոչ երբեք մտեալ էր այր»¹⁵: Նոյնպէս էր նաև մեր ցով. Ազաթանգեղոսի արգելավանք¹⁶ բառին մէջ կը խտանայ փակարանի գաղափարն իսկ. և նոյնը կը հաստատեն նաև հետազայ օրինակներ՝ զոր պիտի տեսնենց իրենց կարգին:

(Կարունակելիք)

Հ. Վ. ՀԱՑՈՒՆԻ

$\Psi \cap U \neq \emptyset$

ՀՈՎԵՐՈՍ

Ո ՉԻՍ ԱԿԱՆ

፩፻፭፯

□ □ □

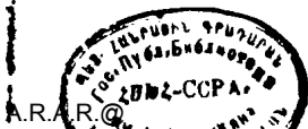
(Եար. տես թզմ. 1922. էջ 311)

Տելէմաք այսպէս խօսեցաւ. Արամազդ
Անեղամուռնչը լերան բարձըր ծայրէն
Ղըրկեց երիտ արծիւ, որ նախ եւ առաջ
Սաւառնաթեւ նովին շունչին թըռան հետ,
իրարու կիա, եւ երբ հասան վըրան ճիշգ
Բազմաժըլոր հրապարակին, զգեցին
Եղրջանակներ՝ ստէպ թէւերնին ծեծելով.
Եւ շանթէլով իրենց նայուածքն անոնց վրայ
կը գուտէին մահնին անոնց, եւ զլուխնին
Ու վիզերնին փոփոխակի ցըտէլով
Ճապուռներով թըռան վացան գէպ ի աջ
Անոնց քագիին ու տուներուն վըրայէն:
Անուկ ի սեն թըռչուններուն ապէցան,
Եւ ամենուն սիրուն անհանգիսու կը տրոփէր
Թէ ինչ շարիք արգօքան իրենց կը սպառնար:
Աւելինէն աւելուսին ծեծունին:

1. **Խորեն.** 902. — 2. **Աղաբե.** 157, 162. **Վարդ**
~~Հըգ~~, թ, 57 և. — 3. **Ցածախ.** 211. — 4. **Եղիպէ,**
287, 288. **Աղաբե.** 113. **Ջեկեր.** մէկ. **Բղե.** Ա, 69, 70,
71. **Մանզակ.** 161. **Կայլ:** — 5. **Ուսեբե.** 68. — 6.
Եղիզ. ասո' 16. — 7. **Եղիչ,** ասո' 14. — 8. **Աստ'** 12.
— 9. **Աստ'** 16. — 10. **Աս-** 14. — 11. **Փառա.** ե.
— 12. **Խորեն.** 178. **Չափակ.** 115, 200.
— 14. **Անդ,** — 15. **Վարդ** Հըգ, թ, 158. — 16. **Ուսեպէ**

Աղքարքուս աշխազր սորութեան
Ճեմ Սաստորեան, որ կը զգէր իր ամէն
Տարեկիցներն իբրև հըմուտ հաւահամայ
Եւ ապագան նախապատմող, ուղելով
Անոնց բարին՝ այսպէս խօսիլ ըսկըսաւ.

«Իթակեցիք, մըտիկ ըրէք խօսփերուս,
Հասկե ընէն թող տարփածուք մանաւանդ,
Կամ առջև կը բացուի վիճ մը խորունկ»:

Պիտի հրկայն ատեն շըմնաց Ռուսէս
իրեններէն հեռու, եւ նոյն իսկ գուցէ
Մօն է, աւոնց կը պատրաստէ նախճիր, մահ,
Եւ ոչ անոնց միայն, այլ նաև եւ շատեր՝
Որ կը բնակին չքիփաղագեղ իթակէ՝
Պիտի անոնց դըմնէ բախտին վիճակուին։
Այդ օրերուն դեռ չըհասած՝ մըտածէնք
ինչ կերպով սանձ կըրնանք զընել մնաք ատոնց։
Այլ մանաւանդ հանդարու կենա իրենք թող
Եթէ կ'ուզեն իրենց օգուտն ու բարին։
Վասըն զի չեմ գուշակ մ'անփորդ՝ այլ հըմուտ։
Այս գիրաք որ իմ բոլոր բաժներս
Ոդասիխն համար ելան ի գըլուին,
Այսկե՞ն ինչպէս ըստա էին իրեմննու
Երբ Աքայեանք դէպ իւլիոն նաւեցին
Եւ մնկնեցաւ զգն Ոդասիխն իրենց հետ։
Ըսի իրեն թէ պիտի շատ տառապի,
Կորունցընէ իր բնկերները բոլոր,
Եւ թէ առանց ճանչցըլերու ոչ մէկէն
Քըսաններորդ տարին մըտնէ հայրենիք։
Այսոնք բոլոր կը կատարուին աւատիկ։
Պատասխանեց Եւրիմաքոս Պոլիբեան։
« Ով ծեր, եկիր տոնենք դարձիր ու տըլոցդ
Եղիս գուշակ, որպէս զի օր մը յանկարծ
Չըհասնի որմէ փորձանք մը զուինուն։
Իսկ ես քենէ շատ աւելի հըմորէն
Պիտի տամ այս հըմայութեանց մնկնութիւնն։
Նըրոյններուն տակ արեւուն կը շորան
Կը թեւածեն շատ թրուշուններ, բայց սակայն
Չունին ամէնքն ալ հըմայներ, անկասկած
Հեռու ասկէ մեռաւ կրուա լիկիս։
Ուր էր գուն ալ հետօն կորած ըլլայիր,
Այդքան բաներ չէիր գուն հոս բարբանչեր
Եւ չէիր այդպէս զըրգուե՞ զայրացած
Տեկնաքի սրբութեանը՝ յուսով
Անկէ քու տանդ համար պարգեւ մ'առնելու։
Բայց կ'սեմ քեզ եւ պիտ ըստած ելլէ։
Եթէ գուն վարժ հին եւ անթիւ գաւերու՝
Շարունակին դըրգել խաբել խօսքերովդ
Այս պատանին, պիտի կըրէ վասն ինք նախ,
(Դուն ալ պիտի քու փափաքդ չըհաննիս)
Որոյնենեւ օգուտ պիտի չըքըսնէ
Տեկնութենէդ՝ կարենա բան մ'ընելու։
Իսկ քեզի, ծեր, անանկ սիրտ պիտի տամաք,
Որու բեռան տակ սիրտ այսիր ու մըրկիւ
Տեկնաքի այս խրատն ահա կու տամ ես։
Թող հրամայէ մօրն՝ որ իր հօրը երթայ։
Դնուզը պիտի կընֆէ անոր հարաւանիօն
Աւ պատրաստէ օժիտ մը նոյն ու պայծառ
Խնչպէս սիրուած ապչկան մ'ընել ի դէպ է։

Մինչեւ որ աս չըլլայ ես չեմ կարծեր բնաւ
Որ գաղքեցնեն Աքայեցւոց որդիններն
Իրենց կամու հետապնդումը զըժապին։
Զի ոչ պէ բացարձակ վախ չունինք մնիք,
Եւ ոչ նոյն իսկ Տեկնաքին, թէպէտու
Խօսող մ'ըլլայ ճարտար, ոչ իսկ նոգ կ'ընենք
Գուշակութեանդ, զոր դուն ի զուր մնիք, ծեր,
Կը քարոզիս եւ աւելի կ'ատենք թէզ։
Այն, անոր ինչքերը մնեք չարաչար
Պիտի մըսիններ, վերգար լնենք ամէն բան,
Որչափ ատեն Պենելոպէ յունեցնէ։
Աքայեկներն՝ ուշացնելով իր հարսնիքն։
Իսկ մնեք անդուր ըսպասումի մուրճին տակ՝
Լաին համար պիտի վիճենք ու մըրցինք
Եւ բնաւ պիտի չէլլնք չերթանք ի խընդիր
Ուրիշ մնիք արժանաւոր կիներու։
Պատասխանեց անոր ըգօն Տեկնապար.
«Եւրիմաքէ, եւ դուք ամէնքով գոռող
Տարփածուներ, ալ ձեզի չեմ աղաչեր,
Եւ ոչ ալ բան մը կը խօսիմ. զի արդէն
Դիք ու բոլոր աքեանք գիտեն ամէն ինչ.
Բայց գէթ մըւէք ինձ նաւ մ'ու բասն նաւազար
Որ զիս տանին ամէն կողմերը ծովուն։
Վասըն զի ես պիտ երթամ գէպ ի Սպարտա
Եւ աւազուտ Փիլոս, շատոնց բացակայ
Հօրըն գարծին վըրայօս լուր անելու,
Գուցէ մէկն ինձ տեղեկութիւն մ' հաղորդէ,
Եւ կամ գուցէ թէ իմ ակնանջը հասնի
Համբարէ՛ ձայն Արամազգի, որ պինդ լաւ
Կը տարածէ մարզոց անունն երկրի վրայ,
Տեղեկանամ եթէ թէ ողջ է գեն հայրու
Ու թէ զանայ պիտի, ասարի մ'ամբողջ ես
Պիտի սպասնմ՝ թէ եւ յոցնած ու սպառած.
Իսկ եթէ ես լըսմ թէ ան մեռեր է
Եւ ոչ ես է, գառնալով իմ հայրենի
Սիրուն երկիրս, պիտի զամբան մը կանգնեմ
Թազմանական պէրն հանդէսներ սարգելով
Արժանաւոր իրեն, ու մայրըս կարգեմ»,
Այսպէս ըստ Տեկնապոս ու նըստաւ։
Եւ ահա ուրա ելաւ Մինտոր համահարզ
Զընաշնարհիկ Պդիսէսի. երբ ասի
Մեկնեցան իր անտոլ՝ իր տան բոլոր հոգն
Անոր յանձնեց, եւ հրամայց որ իր ծեր
Լայերուն հօրն հընազանդիի, եւ հըսիէ
Իր ինչքերուն վըրայ բոլոր. արդ անի
Անոնց բարին ուզելով՝ այսպէս ըստաւ.
«Լիթակեցիք, մըտիկ ըրեմ խօսքերու,
Մականակիր ոչ մէկ արքայ ասէք վերջ
Աւ թող լըլլայ քաղցըրը, բարի և զըթած,
Զունենայ սիրուն ազնւական մըտածում,

Այլ միշտ ըլլայ գաժան, ժըպիրհ, անօրէն.
 Վասն զի այս ժողովը ողոց մէջ չըկայ
 Մէկն որ յիշէ ասուածային Ռդիսէսն
 Որ իրենց վրայ կ'իշկէ իրեն բարի հայր:
 Զեմ մեղադրեր տարփածուները շամբուշ՝
 Որոնք կուրցած հոգով՝ մըաբով՝ կը գործեն
 Հարըստահար բընութիւններ, և բընի՝
 Ման աչք առած՝ կը լափատեն կը քանդեն,
 Ռդիսէսի տունն, և կ'ըսեն թէ անի
 Ետ գառնալիք չունի առէ վերջ այլնս:
 Այլ միւսերուն դէմ է արդ ին բարկութիւնս.
 Զեզ ամնուո՞ւ՝ որ պապանձեր կեցին էք
 Եւ բազմաթիւ թէպէտէն չէք կըշտամբեր
 Ու զրապէր այդ տարփածու բուռ մը մարդկն»:
 Անոր այսպէս պատսխանեց Հէպիրիտ,
 Եւենորի որգին. «Յանդուզըն Մենաոր
 Անմիտ, այդ Բնչ խօսք էք որ թռաւ բերանէդ,
 Այս ժողովուրզը մեղի զէմ հանելու:
 Դըժուար պիտի ըլլար մինչն իսկ թըւով
 Շատ աւելի մարդոց մեղի հետ կըոռուիլ
 Կոչունքներու առեն. Եթէ և նոյն իսկ
 Իթակեցի Ռդիսէսն ինք վրայ հասնէր,
 Եւ իր մըտքով խոկար վանել պալատէն
 Տարփածուները պէրճ՝ ճաշի ժամանակ.
 Չուրախանար պիտի անոր դարձին վրայ

Պենելոպէն՝ թէեւ կ'այրի կարօտովն,
 Ամօթալի մանով մեռնէր պիտի հոս'
 Նոյն իսկ եթէ ամհուն ամբոխ մ'հետն ըլլար:
 Ու զուն ի զուր կը դըրդըջն կը կենաս,
 Բամնըւեցէս սակայն դուք, ովք ժողովուրդ,
 Եւ ամէնքնիդ փութացէք ձեր գործերուն,
 Եւ ինք Մշնուր ւԱլիթերս թող պատրաստեն
 Տէկեմաքի չուն՝ իր հօր հին ընկերներն:
 Ես կը կարծեմ սակայն որ ան հոս մընայ
 Դեռ շատ ատեն, և լսոէ հոս իթակէ
 Լուրեր, եւ այս ճամբորդութիւնը չընէք:
 Ըստւ, եւ իսկ և իսկ ատեանը լուծեց:
 Անոք ամէնքն իրենց տուները դարձան,
 Իսկ ուարփածուք Ռդիսէսի արգունիքն:
 Եւ Տէկեմաք բամնըւելով անոնցմէն
 Ծովափ զընաց եւ լըւալով իր ձեռուին
 Ճերմակ շըրով՝ Աթենասին կ'աղօթէր.
 «Լրսէ ինձ, ով ասուածունի, որ երէկ
 Մեր տունն եկար եւ հըրաման տըւիր ինձ
 Որ կապուտակ ծովուն վրայէն նաւազուեմ՝
 Բացակայ հօրըս մասին լուր առնելու:
 Բայց Աթայեանք ինծի արգելք կը հանեն,
 Եւ մանաւանդ լիրը ու ժըպիրհ տարփածուք»:
 Թրգմ. Հ. Ա. Ղոջանեան
 (Շարայարելի)

ՑՈՒՆԻ ԵՐԳԵՐ

ՎՃԵՐՈՐԴ ՄԵԽԱԿԱՆ

ՀՈՒՆԶՔԸ

Ալիք - ալիք ցորենհասկերը կ'իյնան.
 Մըշակ, որայ կապէ կակաչը վըրան:
 Արևափայլ մանգաղներն ու գերանդին
 կ'արինեն սիրտն երզի սովոր միջատին:
 Հազար կեանքեր ունին դաշտերը ոսկի,
 Հազար գարուն որ ծովօրէն կը ծալգի...
 Լուսադէմին աշխատանքն է ըսկըսեր,
 Ու կ'աւարտի աստղերուն տակ, երբ հարսեր
 Իրենց աղուոր խնկարուրիկ մատներով
 Կը վառեն լոյսը ճրագներուն՝ ժըպտելով...